

ANDRZEJ MĘŻYNSKI

PRZEWODNIK PO KATALOGACH I INFORMATORACH BIBLIOTEKI KÓRNICKEJ PAN

Zadaniem przewodnika jest ułatwienie korzystającym ze zbiorów Biblioteki Kórnickiej orientacji we wszystkich jej inwentarzach, katalogach, kartotekach i innych materiałach pomocniczych, informujących o zbiorach biblioteki i stanie ich opracowania. Przewodnik ten uprości pracę zwłaszcza czytelnikom korzystającym ze zbiorów specjalnych biblioteki, przede wszystkim z rękopisów, starych druków, grafiki i muzealiów. Duży ciężar gatunkowy tych zbiorów kieruje na nie uwagę badaczy, gdy tymczasem opracowanie ich nie zawsze było traktowane jednolicie, a kolejność opracowywania poszczególnych zespołów czy kolekcji wyznaczana była często nie układem inwentarzowym, lecz ich wartością. Występowało to szczególnie w dziale rękopisów, gdzie szereg zespołów o wysokich sygnaturach otrzymało już swoje katalogi (archiwum Leonarda Niedźwieckiego czy archiwum Zarembów), choć poprzedzające je rękopisy nie zostały jeszcze objęte opracowaniem naukowym.

W przewodniku tym uwzględniono wszystkie katalogi i informatory drukowane, powielane lub pozostające w katalogach kartkowych dostępnych dla czytelników. Zasygnalizowano również, w jakim kierunku pójdą dalsze prace nad opracowaniem zbiorów w poszczególnych działach, jeżeli prace takie już są w toku.

Ogólna charakterystyka Biblioteki Kórnickiej, jej zbiorów i stanu ich opracowania, była przedmiotem licznych artykułów, które można znaleźć przede wszystkim w ukazującym się od 1929 r. „Pamiętniku Biblioteki Kórnickiej”. Wykaz materiałów odnoszących się do tego tematu podają: A. Wojtkowski: *Bibliografia historii Wielkopolski* T. 1. Poznań 1938 s. 390 - 392; *Bibliografia historii Polski 1815 - 1914. Tom wstępny*. Opracowała H. Bąchulska i in. Warszawa 1954 s. 154 - 155. Najnowsze dane zawierają publikacje: S. Weyman: *Z życia Biblioteki Kórnickiej*. „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej.” 1958 z. 6 s. 441 - 446; —: *Z życia Biblioteki Kórnickiej*. „Pamiętnik Biblioteki

Kórnickiej” 1959 z. 7 s. 469 - 477; —: *Biblioteka Kórnicka — skarbnica kultury polskiej*. „Nauka Polska”, 1961, nr 2 s. 171 - 180; S. Weyman, A. Chyczewska: *Zamek Kórnicki. Muzeum i biblioteka*. Poznań 1965. Wyd. 2 w 1968 r. i wyd. 3 w 1970 r.; S. Weyman: *Biblioteka Kórnicka pod egidą Polskiej Akademii Nauk* (1954 - 1966). „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1968 z. 9 - 10 s. 585 - 612.

DZIAŁ RĘKOPISÓW

I. Inwentarze

Całość zbiorów rękopiśmiennych biblioteki objęta jest inwentarzem i udo-
stępniانا czytelnikom. Inwentarze przedstawiają się następująco:

Zeszyt 1. Sygn. 1 - 1612. Inwentarz powielany przygotowany przez S. Bodniaka i W. Pocięchę. Kórnik 1930. Indeks do tego zeszytu znajduje się w kartotece rękopiśmiennej w Kórniku.

Zeszyt 2. Sygn. 1613 - 2700. Inwentarz powielany opracowany przez J. Łuczakową i M. Olszewską. Poznań 1963. Powielany indeks do tego zeszytu opracował J. Wiesiołowski. Poznań 1965.

Zeszyt 3. Sygn. 2701 - 11007. Objęty tymi sygnaturami zespół rękopisów archiwalnych opracowany jest w 3 tomach (4 woluminach) inwentarzy maszynopisowych, których układ zostanie omówiony niżej. Równocześnie w przygotowaniu do druku jako z. 3 znajduje się nowy, znacznie skrócony inwentarz tego zespołu, w którym materiały jednorodne, przede wszystkim gospodarcze, będą potraktowane sumarycznie.

Dotychczasowy inwentarz maszynopisowy obejmuje następujące podzespoły archiwalne:

Tom 1. (w dwóch wol.). Sygn. 2701 - 8004. A. Majątek Kórnicki (XVI w. - 1925 r.): a. Tytuły prawne, b. Akta charakteru administracyjnego i gospodarczego; B. Akta charakteru osobistego i majątkowego właścicieli Kórnika (XVI w. - 1939 r.);

C. Akta rodzin spokrewnionych z właścicielami Kórnika (1560 r. - 1936 r.).

Tom 2. Sygn. 8005 - 8558. Archiwum gospodarcze — Zakopane w latach 1824 - 1939.

Tom 3. Sygn. 8559 - 11007. Archiwum Fundacji Kórnickiej w latach 1925 - 1939 oraz 1945 - 1953 i okres okupacji niemieckiej w latach 1939 - 1944. Wymienione wyżej tomy inwentarza posiadają indeksy w kartotekach rękopiśmiennych.

Zeszyt 4. Sygn. 11008 - 12000. Zeszyt ten znajduje się w przygotowaniu do publikacji. Obejmuje on nabytki biblioteki z lat 1962 - 1972. Nabytki te posiadają w tej chwili prowadzony na bieżąco inwentarz w maszynopisie i indeks kartkowy.

II. Katalogi ogólne

Opisy rękopisów w inwentarzach stanowią wstępną fazę ich opracowania. Opracowanie szczegółowe i naukowe mają przynieść katalogi. Zgodnie z dotychczasową praktyką katalogowanie postępuje w dwóch seriach chronologicznych:

a) Pierwsza obejmuje zbiór rękopisów średniowiecznych, a zapoczątkował ją J. Zathej: *Katalog rękopisów średniowiecznych Biblioteki Kórnickiej*. Wrocław 1963. *Katalog* J. Zatheya objął 92 rękopisy średniowieczne, które mieściły się w przedziale sygnatur 1 - 1725. W miarę gromadzenia rękopisów średniowiecznych ogłaszane będą addenda do wymienionego wyżej katalogu.

b) Do drugiej serii należą katalogi rękopisów staropolskich XVI - XVIII w., których publikację Biblioteka już rozpoczęła. Ukazał się katalog uwzględniający 127 rękopisów o sygnaturach 1 - 206 (z ciągu sygnatur odpadły 53 rękopisy średniowieczne i 26 rękopisów dziewiętnastowiecznych): R. Marciniak, M. Muszyński, J. Wiesiołowski: *Katalog rękopisów staropolskich Biblioteki Kórnickiej*. T. 1. Wrocław 1971. W przygotowaniu znajdują się dalsze tomy tej serii.

III. Katalogi szczegółowe

Poszczególne kolekcje czy zespoły rękopisów, zawierające szczególnie cenne materiały i z tego względu budzące zainteresowanie badaczy, otrzymały swoje katalogi publikowane, bądź pozostające w maszynopisie lub rękopiśmiennych kartotekach biblioteki. Katalogi te obejmują zarówno materiały o określonym temacie, wybrane z całego zbioru rękopisów (typ 1), jak i zwarte kolekcje, mieszczące się w określonych przedziałach sygnatur (typ 2).

typ 1:

a) A. Mężyński: *Teatralia w rękopisach Biblioteki Kórnickiej*. „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1968 z. 9 - 10 s. 411 - 446;

b) A. Mężyński, S. Potocki: *Katalog korespondencji Działyńskich, Zamoyckich i rodzin spokrewnionych ze zbiorów Biblioteki Kórnickiej XVII - XX w.* Wrocław 1972;

c) H. Olszewski: *Materiały do dziejów polskiego parlamentaryzmu w rękopisach Biblioteki Kórnickiej*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1963 z. 8 s. 165 - 175. W poznańskim oddziale Biblioteki Kórnickiej znajduje się oprócz tego kartoteka rejestrująca materiały do dziejów polskiego parlamentaryzmu w rękopisach trzech bibliotek: Biblioteki Zakł. Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, Biblioteki PAN w Kórniku oraz Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu. Materiały bibliotek im. Ossolińskich we Wrocławiu i Raczyńskich w Poznaniu nie są jeszcze kompletne;

d) S. Potocki: *Materiały rękopiśmienne do historii ziemi kaliskiej w Bibliotece Kórnickiej PAN*. „Rocznik Kaliski” 1970. T. 3 s. 323 - 337;

e) S. Potocki: *Materiały archiwalne w Wielkopolsce. Biblioteka Kórnicka [...]*

Dzieje Poznania i województwa poznańskiego. Warszawa 1972 s. 211 - 243.

f) Z. Skorupska: *Katalog gazet pisanych XVI - XVIII w.* Katalog i indeks w maszynopisie, obejmuje gazetki z 27 rękopisów kórnickich.

typ 2:

a) S. Młodecki: *Katalog kartkowy zbioru Mikołaja Malinowskiego* (fragment) wraz z indeksem. Sygn. 1284 - 1344. Zespół ten omówił S. Młodecki w artykule: *Z badań nad zbiorem Mikołaja Malinowskiego*. „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1959 z. 7 s. 219 - 240;

b) J. Studnicka-Kozłowska: *Katalog archiwum Zarembów XVI-XIX w.* Sygn. 2051 - 2150. Rękopiśmienny katalog kartkowy bez indeksu. Ta sama autorka dała charakterystykę tego zespołu w artykule: *Archiwum Zarembów w zbiorze rękopisów kórnickich*. „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1955 z. 5 s. 205 - 226;

c. S. Dickstein: *Katalog rękopisów J. M. Hoene-Wrońskiego*. (W tegoż aut.: *Hoene-Wroński. Jego życie i prace*. Kraków 1896 s. 279 - 323. Obejmuje większość rękopisów oznaczonych obecnie sygnaturami 2225 - 2400;

d) Z. Przesmycki: *Informator rękopisów Hoene-Wrońskiego w Bibliotece Kórnickiej*. Jest to maszynopisowy inwentarz przygotowany przez Przesmyckiego w 1928 r. W chwili obecnej informator ten uzupełnia opisy odpowiednich sygnatur w z. 2 *Inwentarza rękopisów Biblioteki Kórnickiej*;

e) J. Łuczakowa: *Katalog „Papierów po Leonardzie Niedźwieckim” i Archiwum Dywizji Kozaków Sultańskich w Bibliotece Kórnickiej*. Sygn. 2401 - 2592. „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1959 z. 7 s. 241 - 367;

f) Katalog fragmentu Archiwum Działyńskich obejmujący akta dotyczące ich spraw osobistych, majątkowych i działalności społeczno-politycznej w XIX w. Sygn. 7285 - 7519. Katalog kartkowy wraz indeksem;

g) J. Łuczakowa: *Katalog akt Organizacji Głównej powstania styczniowego w zaborze pruskim (z archiwum Jana Działyńskiego)*. Sygn. 7393 - 7440. „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1963 z. 8 s. 357 - 388;

h) Katalog archiwum gen. Władysława Zamoyskiego, jego żony Jadwigi z Działyńskich i dzieci: Marii Zamoyskiej i Władysława Zamoyskiego fundatora. Sygn. 7520 - 7782. Katalog kartkowy wraz z indeksem.

Poza jednolitym ciągiem sygnatur rękopisów znajdują się dwa zespoły:

1) Archiwum Biblioteczne z l. 1869 - 1953 zawierające 440 sygnatur. Przewodnikiem po nim jest inwentarz w maszynopisie (cz. 1 - 2) oraz indeks kartkowy. W przygotowaniu do publikacji znajduje się katalog tego archiwum z l. 1869 - 1923;

2) Zespół dyplomów liczący 238 jednostek opracowany jest w inwentarzu maszynopisowym przez S. Bodniaka (z uzupełnieniami S. Weymana).

Ponadto jako pomoc w ogólnej orientacji w zbiorach rękopisów, a także

w poszukiwaniach bardziej szczegółowych, mogą służyć następujące informatory:

- 1) *Materiały Komisji Koordynacyjnej Bibliotek Wielkopolskich*. Wrocław 1960. W publikacji tej J. Łuczakowa poinformowała o zbiorach rękopiśmieniowych biblioteki. Opracowanie to, dziś już zdezaktualizowane w partii przedstawiającej stan opracowania rękopisów, zachowuje wartość jako charakterystyka ogólna zbiorów i poszczególnych kolekcji;
- 2) H. Małewska: *Indeks kartkowy do miscellaneów historycznych z lat 1587 - 1698*. Indeks objął 59 rękopisów;
- 3) Kartoteka proveniencji rękopisów sygn. 1 - 1000.

DZIAŁ STARYCH DRUKÓW

Starodruki liczące 25 420 jednostek (24 574 wol.) posiadają alfabetyczny katalog kartkowy. Wyłączone są z niego jedynie inkunabuły i polonika XVI w. W przygotowaniu znajduje się katalog działowy o następujących działach: ogólny, biblioteki-katalogi, filozofia, geografia, gospodarka-handel, historia, literatura, matematyka, medycyna, militaria, nauki przyrodnicze, pedagogika, prawo, sztuka.

Zbiór inkunabułów liczący 198 dzieł w 156 wol. jest opracowany w opublikowanym katalogu J. Wiesiołowskiego: *Inkunabuły Biblioteki Kórnickiej*. Cz. 1: *Katalog*. „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej”, 1968 z. 9 - 10 s. 283 - 344. W przygotowaniu przez tego samego autora znajduje się Cz. 2: *Studium proveniencji inkunabułów kórnickich*.

Polonika XVI w., liczące 2096 poz. w 1825 wol., oznaczone w Bibliotece Kórnickiej jako cimelia, zostały opracowane przez K. Piekarskiego: *Katalog Biblioteki Kórnickiej*. T. 1: *Polonica XVI-go wieku*. Kórnik 1929. W przygotowaniu znajduje się M. Muszyńskiego: *Wykaz proveniencji poloników XVI-go wieku, dotyczący pozycji skatalogowanych przez Piekarskiego*. Katalog Piekarskiego kontynuuje P. Buchwald-Pelcowa: *Katalog starych druków Biblioteki Kórnickiej*. T. 1: *Polonica XVI wieku*. Część 2. *Nowe nabytki i uzupełnienia*. Wrocław 1969.

Cimelia posiadają ponadto katalog kartkowy, przynoszący pełniejsze dane niż katalogi drukowane, zwłaszcza niż katalog Piekarskiego, który stosuje zapis skrócony.

K. Kłodzińska opracowała katalogi następujących zespołów: *Katalog kalendarzy od XVI do XVIII w. w zbiorach Biblioteki Kórnickiej*. „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1963 z. 8 s. 176 - 297 (katalog, rejestruje 231 poz.); *Czasopisma i druki prasowe od XVI do XVIII w. w zbiorach Biblioteki Kórnickiej*. Cz. 1: *Katalog czasopism XVII - XVIII w.* „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1968 z. 9 - 10 s. 345 - 410. (Katalog rejestruje 125 poz.). Cz. 2:

Katalog druków prasowych XVI - XVIII w. — „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1974 z. 11 s. 99 - 189. Kalendarze i czasopisma starodruczne posiadają ponadto katalog kartkowy, uzupełniany na bieżąco.

Poza katalogami sygnatury starodruków notowane są w następujących pomocniczych kartotekach: Proweniencji; Miejsc druku (nazwy miast z rozbićciem na wieki); Drukarzy polskich (wraz z podaniem miasta i wieku); Drukarzy obcych (wraz z podaniem miasta i wieku); Indeks drukarzy, księgarzy, nakładców. Kartoteki te pozwalają m. in. na uchwycenie produkcji poszczególnych oficyn drukarskich polskich i zagranicznych oraz orientują, jakie druki z poszczególnych miast znajdują się w Bibliotece Kórnickiej.

Prowadzona jest również rejestracja następujących materiałów, zawartych w starych drukach: grafiki, kartografii, muzykaliów, nut, numizmatyki, rękopisów. Zastrzec należy, że we wszystkich kartotekach działu starych druków pozostają jedynie wynotowane sygnatury druków zawierających wymienione materiały. Są one przekazane do szczegółowego rozpracowania innym działom. W tej formie wskazują one, pod którą sygnaturą znajduje się np. stary druk zawierający grafikę, nie podają jednak jego tytułu ani nie określają, jaki ma ona charakter. Na ten temat pisała S. Jasińska: *Rejestracja materiałów zawartych w starych drukach Biblioteki Kórnickiej*. „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1968 z. 9 - 10 s. 613 - 615.

Ponadto w dziale znajduje się kartoteka opraw, odnotowująca ogólne dane, takie jak wiek oprawy, materiał, sposób zdobienia. Począwszy od 1969 r. uwzględnia się wyłącznie oprawy wartościowe artystycznie, podając ich ogólną analizę.

W 1953 r. założono w dziale starych druków. „Centralny katalog starych druków wielkopolskich”. Stale uzupełniany, gromadzi on opisy ok. 5000 druków, które ukazały się na ziemiach historycznej Wielkopolski.

Całość kórnickiego zbioru starych druków jest zarejestrowana w „centralnym katalogu starych druków”, znajdującym się w Bibliotece Narodowej w Warszawie.

DZIAŁ MUZEALNY Z GABINETEM NUMIZMATYCZNYM ORAZ DZIAŁ GRAFIKI Z GABINETEM KARTOGRAFICZNYM I MUZYKALIÓW

I. Obiekty muzealne (5111 jednostek) — obejmują je następujące informatory:

- 1) Kartoteka obiektów muzealnych w układzie topograficznym;
- 2) Inwentarz obiektów muzealnych wraz z indeksem przedmiotowym;
- 3) Katalog naukowy galerii obrazów (473 jedn.) wraz z indeksem autorów i tematów — w opracowaniu;
- 4) Katalog militariów z wyłączeniem mundurów i uprząży (154 jedn.) — na ukończeniu;

5) Katalog zbioru etnografii australijskiej i polinezyjskiej (233 jedn.) — część zbioru (169 jedn.) opracowana przez Eugeniusza Frankowskiego;

6) Katalog zbioru orientaliów po prof. S. Stasiaku przekazanych przez PAN w kwietniu 1971 (128 jedn.) — opracowany przez Andrzeja Jakimowicza.

W przygotowaniu znajdują się katalogi meblarstwa i złotnictwa.

II. Gabinet numizmatyczny (13 594 jedn.)

1) Inwentarz monet i banknotów;

2) Kartoteka medali, odznaczeń i orderów;

3) Indeks medali uwzględniający wykonawców (głównie osoby) i tematy.

O historii i składzie zbioru numizmatycznego informuje: S. Gibasiewicz: *Zbiór numizmatyczny Biblioteki Kórnickiej* PAN, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej”, 1968 z. 9 - 10, s. 548 - 575.

III. Zbiór grafiki (grafika artystyczna, ekslibrisy, plany i rysunki architektoniczne):

1) Inwentarz grafiki artystycznej (16 333 jedn. inw.) posiada indeks ułożony w sposób następujący: a) Technika wykonania, b) Wydawcy, c) Autorzy wzorów, d) Rytownicy, e) Tematy w grafice, m. in. osoby, sceny, miejscowości.

2) Inwentarz wraz z indeksem ekslibrisów (6865 jedn. inw.) wskazującym na ich właścicieli i autorów;

3) Kartoteka planów i rysunków architektonicznych zamku kórnickiego, najbliższego otoczenia, majątności kórnickich i in. — w układzie chronologicznym;

4) Kartoteka płyt graficznych do wydawnictw Tytusa Działyńskiego.

IV. Katalog zbiorów kartograficznych (1710 jedn. inw.)

V. Katalog alfabetyczny muzykaliów (690 jedn. inw.)

VI. Indeks fotografii dokumentalnych (portrety, sceny ilustrujące wydarzenia hist. 2104 jedn. inw.)

DZIAŁ DRUKÓW NOWYCH I CZASOPISM

I Katalog alfabetyczny nowych druków (120 917 wol.) z wprowadzanymi coraz szerzej odsyłaczami do osób, miejscowości, instytucji, wybranych zagadnień i in.

II Katalog alfabetyczny czasopism (43 494 wol.).

Produkcję wydawniczą emigracji polskiej dziewiętnastego i dwudziestego wieku opracowała J. Kurdelska w następujących pracach:

a) *Katalog emigracyjnych wydawnictw periodycznych 1830 - 1939 w Bibliotece Kórnickiej*. „Pamiętnik Bibl. Kórń.” 1959 z. 7 s. 409 - 467;

b) *Druki emigracyjne w zbiorach Biblioteki Kórnickiej*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1968 z. 9 - 10 s. 447 - 547. Artykuł ten wskazuje sygnatury druków z lat 1830 - 1918, pogrupowanych według haseł informacyjnych rzeczowych i haseł osobowych; wykaz ten uzupełniony jest spisem sygnatur ano-

nimowych druków zwartych i ulotnych. Opisy katalogowe druków emigracyjnych wraz z indeksem znajdują się w maszynopisowym informatorze.

Od 1963 r. Biblioteka Kórnicka ogłasza swoje zagraniczne nowości wydawnicze w publikacji *Wykaz nabytków (...), Zagraniczne nowości wydawnicze nabyte w roku (...)* przez Bibliotekę Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Bibliotekę Kórnicką PAN, Bibliotekę Instytutu Zachodniego. (Publikacja ta ukazująca się od 1949 r. nosiła początkowo tytuł *Wykaz ważniejszych przybytków PTPN.*)